

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด สำหรับนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ซึ่งมีรายละเอียดของการดำเนินการ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด โดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการดำเนินชีวิตสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีการศึกษา 2550

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 โปรแกรมวิชาการศึกษาศิลปะ วิทยาลัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีการศึกษา 2550

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบวัดทักษะการคิดแบบวิจารณ์ญาณ

2. แบบวัดทักษะการคิดเชิงจริยธรรม

ซึ่งเครื่องมือทั้ง 2 แบบนี้ได้พัฒนามาจากเครื่องมือของ เรืองอุไร อมรไชย

3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้

เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีลักษณะเฉพาะ โดยใช้เนื้อหาทั่วไปที่เป็นสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน จากการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ ทั้ง 4 ชั้นปี และสร้างเครื่องมือตามแนวทางที่ได้จากการสังเคราะห์ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยมีขั้นตอนดำเนินงานดังนี้

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้สาระที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษา

1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการคิดตามการคิดแบบโยนิโสมนสิการในประเด็นต่างๆ เพื่อสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการฝึกความสามารถให้นักศึกษารู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการ

1.3 ศึกษารูปแบบเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด

1.4 สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด จากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัย เพื่อกำหนดลักษณะของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำแบบวัดทักษะการคิดแบบวิจารณ์ และแบบวัดทักษะการคิดเชิงจริยธรรม ไปเก็บข้อมูล นักศึกษาคณะครุศาสตร์ โปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 40 คน

2 ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงจริยธรรมกับกลุ่มทดลองเป็นเวลา 5 วัน ณ สวนธรรมชาติเสลา จังหวัดนครสวรรค์

3 หลังการทดลองสิ้นสุดลงแล้ว ผู้วิจัยให้นักศึกษากลุ่มทดลองทำแบบวัดทักษะการคิดแบบวิจารณ์ และแบบวัดทักษะการคิดเชิงจริยธรรม เพื่อเก็บคะแนนหลังการทดลอง

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง และสรุปอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบวัดทักษะการคิดแบบวิจารณ์ และแบบวัดทักษะการคิดเชิงจริยธรรม

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครสวรรค์ที่ได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงจริยธรรม ในระยะก่อนการทดลอง และระยะหลังการทดลอง

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลส่วนตัวนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สรุปผลได้ดังนี้

นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุ 20 ปี มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 2,810 บาท ซึ่งผู้ปกครองมีรายได้ต่อปีเฉลี่ย 24,262 บาท และผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้สรุปได้ว่า ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ด้านนั้นชอบเรียน

โดยที่ไม่ต้องชวนขวยด้วยตนเองมากนัก ด้านฉันมุ่งมั่นที่จะค้นหาความรู้ที่ดีที่สุดคงที่ตั้งใจ ด้านฉันชอบทำงานตามความสามารถและข้อมูลที่มีอยู่ โดยไม่ต้องชวนขวยมากนัก ด้านฉันใช้ความพยายามในการค้นคว้าอย่างต่อเนื่องทำให้ได้รู้สิ่งใหม่ๆ ด้านฉันชอบตั้งคำถามถามตนเองอยู่เสมอ ด้านแม้ว่าจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากคนรอบข้างฉันก็จะค้นหาสิ่งที่ต้องการอยากรู้ต่อไป ด้านฉันประเมินข้อมูลข้อมูลข่าวสารอยู่ตลอดเวลาเมื่อมีข้อมูลใหม่เข้ามา ด้านฉันได้ตั้งเป้าหมายในการค้นหาความจริงแต่ละเรื่องไว้ ด้านเพื่อความรอบคอบในการตัดสินใจ ฉันจะใช้ข้อมูลจากหลายฝ่ายมาพิจารณาไปด้วย ด้านความผิดพลาดในการตัดสินใจของฉันส่วนหนึ่งมาจากการที่ฉันไม่รับฟังความคิดเห็น ด้านฉันคิดว่าความแตกต่างระหว่างเพศไม่เป็นอุปสรรคต่อการแสดงความคิดเห็น ด้านถ้าฉันต้องรับฟังความคิดเห็นจากทุกคนในทุกเรื่องวันหนึ่งๆ ฉันคงไม่ต้องทำอะไร ด้านถ้าหากฉันรู้สึกที่ไม่ชอบใครสักคนขึ้นมาฉันจะพยายามหยุดความรู้สึกนั้นทันที ด้านฉันคิดว่าเราไม่ควรให้การยอมรับพฤติกรรมของบุคคลซึ่งทำผิดข้อแล้วซ้ำอีก ด้านคนทั่วไปมักไม่ชอบความคิดเห็นของคนอื่นแต่ฉันกลับไม่เป็นเช่นนั้น ด้านทุกคนเชื่อว่าฉันเป็นคนมีเหตุผล แต่ที่จริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น ด้านฉันค้นพบความรู้หลายอย่างในสถานที่ฝึกปฏิบัติงานที่ไม่ตรงกับความรู้ทางด้านทฤษฎี ด้านมีข้อมูลหลายอย่างไม่มีประโยชน์สำหรับฉัน ด้านคนอื่น ๆ มักให้ฉันช่วยตัดสินใจ เพราะว่าส่วนใหญ่แล้วมักเป็นไปตามที่ฉันคาดหมายไว้ ด้านฉันจะประเมินข้อโต้แย้งของคนอื่นอยู่เสมอว่ามีเหตุผลเพียงพอหรือไม่ ด้านก่อนการทำงานทุกครั้ง ฉันจะวางแผนให้ดีก่อนค่อยลงมือปฏิบัติ ด้านในการปฏิบัติงาน ฉันมักจัดระบบความคิดอย่างเป็นขั้นตอน ด้านฉันประสบความสำเร็จในการทำงานส่วนหนึ่งเป็นเพราะทำตามลำดับขั้นตอนที่วางไว้ ด้านถ้าฉันต้องแก้ปัญหาเร่งด่วน ฉันสามารถที่จะแยกเรื่องอื่นไว้ก่อน ด้านฉันมีความสามารถในการวางแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ด้านแบบทดสอบที่เน้นการคิดเหมาะกับฉันมากกว่าแบบทดสอบที่เน้นการจำ ด้านคนอื่น ๆ มักยกย่องชื่นชมในความสนใจใฝ่รู้ของฉัน ด้านเพื่อนๆ มักให้ฉันเป็นผู้ตัดสินใจสถานการณ์ต่าง ๆ อยู่เสมอ เพราะฉันตัดสินใจอย่างยุติธรรม ด้านฉันภูมิใจในตัวเองมาก ที่ฉันสามารถหาวิธีการหรือทางเลือกใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการทำงานที่ยุ่ยาก ซับซ้อน ด้านคนอื่น ๆ คาดหวังให้ฉันเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการทำงานที่ยุ่ยากซับซ้อน ด้านการเป็นผู้ที่มีความสนใจใฝ่รู้นั้นเป็นคุณสมบัติประจำตัวของฉัน ด้านฉันภูมิใจที่มีความสามารถในการทำความเข้าใจกับความคิดของผู้อื่น ด้านคนอื่น ๆ มักให้ฉันช่วยแก้ปัญหาที่ยาก ๆ ให้เสมอ และฉันก็ช่วยได้สำเร็จทุกครั้ง ด้านเมื่อมีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นและฉันไม่รู้จัก ฉันจะรีบหาคำตอบเพื่อให้ได้ข้อสรุปอย่างเร่งด่วน ด้านฉันชอบที่จะถามผู้รู้มากกว่าที่จะไปหาคำตอบเอง ด้านฉันสนุกกับการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน ด้านฉันมีความสุขที่ได้เรียนรู้กับทุกสิ่งที่อยู่รอบตัว ด้าน คนเราควรเรียนรู้ในทุกสิ่งๆ ที่ทำได้ แม้ว่าจะไม่รู้ว่าจะได้อะไรจากมันหรือไม่ ด้านเมื่อฉันไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองฉันเคยขอให้ผู้ที่มีความสามารถมากกว่า ฉันช่วยแก้ไขปัญหานั้น ๆ ให้ ถ้าหากฉันเลือกได้ ฉันจะไม่เลือกเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจเรื่องใด ๆ โดยเด็ดขาด ด้านการใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อดีข้อด้อยมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจของฉัน สูงขึ้นภายหลังได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ส่วนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ด้านฉันชอบการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้ให้ความรู้ฝ่ายเดียวมากกว่า ด้านฉันไม่ชอบการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ด้านฉันคิดว่าไม่ควรรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่

ดีแต่พูด แต่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ด้านถ้าเพียงมีใครสักหนึ่งคนไม่ชอบความคิดเห็นของฉันที่แสดงออกไป ฉันจะไม่แสดงความคิดเห็นใดๆ อีกเลย ด้านถ้าหากฉันรู้ว่าแต่ละคนคิดอย่างไรกับฉันก็คงจะเป็นการดีกว่านี้ ด้านฉันพยายามอย่างยิ่งที่จะหาข้อมูลมาสนับสนุนความคิดเห็นของฉัน หากพบว่าข้อคิดเห็นของฉันขัดแย้งกับคนอื่น ด้านฉันจะมีเหตุผลเฉพาะในสิ่งที่ฉันเชื่อ ด้านหากมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น ฉันเลือกที่จะอยู่ข้างคนที่มีความเหตุผลมากกว่า ด้านในความเป็นจริงแล้ว มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ไม่ต้องการเหตุผลที่มากจนเกินไป ด้านปัญหาของฉันคือ ฉันมักจะไขว้เขวง่ายตามคำแนะนำของผู้อื่น ด้านฉันเคยมีปัญหาวางอย่างที่ไม่ได้รับการแก้ไขใดๆ เลย ด้านหลายๆ คนมักพูดว่าฉันค่อนข้างตัดสินใจเด็ดขาด ปัญหาต่าง ๆ เร็วเกินไป ด้านเพื่อน ๆ มักชอบพูดว่าฉันเป็นคนผัดวันประกันพรุ่งในการทำงาน ด้านบางครั้งการทำงานที่มีลำดับขั้นตอนมากเกินไปก็เป็นเรื่องน่าเบื่อสำหรับฉัน ด้านเมื่อฉันมั่นใจในเหตุผลของฉันแล้ว ฉันจะลงมือปฏิบัติตามสิ่งนั้นทันที แม้ว่าจะมีผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็ตาม ด้านเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน มีบางอย่างที่ฉันไม่เข้าใจ ฉันจะเก็บไว้ก่อนแล้วค่อยหาคำตอบภายหลัง ด้านฉันจะหาคำตอบในสิ่งที่ฉันสนใจเท่านั้น ด้านฉันมีความกระตือรือร้นที่อยากจะเรียนรู้ ด้านฉันเบื่อหน่ายกับการที่ต้องมานั่งแก้ไขปัญหายุ่งยาก ๆ ด้านฉันจะสนใจเฉพาะสิ่งที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงเท่านั้น ด้านฉันเคยมีความรู้สึกผิดกับการตัดสินใจที่ผ่านมาจากฉัน ด้านบางครั้งฉันมีความรู้สึกที่ไม่รู้จะตัดสินใจอย่างไรดี ด้านฉันจะตัดสินใจทันทีในสิ่งที่ฉันเห็นด้วยตาตนเอง ด้านบางครั้งฉันรู้สึกว่าไม่มีบางคนไม่ชอบใจในสิ่งที่ฉันตัดสินใจไปแล้ว ด้านฉันรู้สึกไม่สบายใจทุกครั้งที่ต้องมีการตัดสินใจเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งลดลงภายหลังได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และเมื่อพิจารณาผลการเปรียบเทียบทักษะทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนการได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้และหลังการได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 นั่นคือนักศึกษาที่ได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีทักษะคุณลักษณะของผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น

3. ผลการเปรียบเทียบจริยธรรมต่อตนเองและผู้อื่นก่อนและหลังได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สรุปได้ว่าจริยธรรมต่อตนเอง ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ด้านตรงต่อเวลา ด้านระเบียบวินัย สูงขึ้นภายหลังได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ส่วนจริยธรรมต่อผู้อื่น ของนักศึกษาคณะ ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ด้านเข้าใจผู้อื่น และด้านปล่อยวาง สูงขึ้นภายหลังได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมจริยธรรมต่อตนเอง สูงขึ้นภายหลังได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และจริยธรรมก่อนการได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้และหลังการได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 นั่นคือ นักศึกษาที่ได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีจริยธรรมต่อตนเองสูงขึ้น ในภาพรวมจริยธรรมต่อผู้อื่น สูงขึ้นภายหลังได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และจริยธรรมก่อนการได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้และหลังการได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 นั่นคือ นักศึกษาที่ได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีจริยธรรมต่อผู้อื่นสูงขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลและสรุปผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลส่วนตัวนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อภิปรายผล ได้ดังนี้

เนื่องจากนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุ 20 ปี และกำลังอยู่ในช่วงของวัยรุ่น ซึ่งอยู่ระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ ขาดการมีทักษะการคิดที่รอบคอบ ทำให้เมื่อเกิดปัญหาในชีวิตทั้งด้านครอบครัว การเรียน การปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การคบเพื่อนต่างเพศ ส่งผลกระบวนการคิด โดยเฉพาะด้านจริยธรรมไม่เหมาะสม ทั้งยังกำลังศึกษาอยู่ในโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ ต้องไปประกอบวิชาชีพครูซึ่งเป็นต้นแบบให้กับผู้อื่นในวันข้างหน้า รวมทั้งต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ในวัยทำงาน จึงจำเป็นที่ต้องพัฒนาทักษะการคิดเชิงจริยธรรมให้มากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ประกอบกับผู้ปกครองส่วนใหญ่ของนักศึกษามีอาชีพเป็นเกษตรกร มีรายได้เฉลี่ย 24,262 บาทต่อปี และนักศึกษามีรายได้เฉลี่ย 2,810 บาทต่อเดือน ทำให้เกิดความกดดัน เครียด จึงอาจตัดสินใจแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตผิดพลาดได้

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ อภิปรายผลในภาพรวมได้ดังนี้

ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ก่อนการได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้และหลังการได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 นั่นคือนักศึกษาที่ได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในด้านการตีความ การวิเคราะห์ การประเมิน การสรุปอ้างอิง และการอธิบาย ซึ่งจะเป็นตัวชี้นำไปสู่การแสดงออกของพฤติกรรมทางกาย และ วาจา และการควบคุมการปฏิบัติต่างๆ ของแต่ละบุคคลในสถานการณ์ที่แตกต่างกันเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ตามกระบวนการอริยสัจ 4 แห่งพุทธศาสนา ซึ่งผู้ที่ได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้จะได้ฝึกเรียนรู้ปัญหา ต้นเหตุของปัญหา แนวทางการแก้ปัญหา และการดำรงชีวิตอย่างปกติสุข

3. ผลการเปรียบเทียบจริยธรรมต่อตนเองและผู้อื่นก่อนและหลังได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ อภิปรายผลในภาพรวมได้ดังนี้

จริยธรรมต่อตนเองและต่อผู้อื่น ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สูงขึ้นภายหลังได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ นั่นคือ นักศึกษาที่ได้รับรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีจริยธรรมต่อตนเองและผู้อื่นสูงขึ้น แสดงว่า นักศึกษามีความเป็นระเบียบ การตรงต่อเวลา เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล และยอมรับผู้อื่น อันเป็นคุณสมบัติของผู้ที่จะประกอบวิชาชีพครูที่ดีในวันข้างหน้า เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้มีการฝึกให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติธรรมให้มีสติ รู้เท่าทันตนเอง และเข้าใจผู้อื่น พร้อมทั้งให้เรียนรู้หลักธรรมพื้นฐานเพื่อปฏิบัติตนได้อย่างมีจริยธรรม

4. ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงจริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่สำคัญดังนี้

1. แยกแยะองค์ประกอบ เป็นเทคนิควิธีที่ใช้เพื่อแยกแยะสิ่งทั้งหลายออกเป็นองค์ประกอบย่อย และจัดประเภทหรือจัดหมวดหมู่ขององค์ประกอบย่อย ๆ นั้นอย่างชัดเจน โดยการสังเกต และวิเคราะห์ โดยการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง โดยใช้วิธีให้นักศึกษาออกมาเล่าปัญหาที่ตนเองเผชิญอยู่ หรือเขียนใส่ลงไปกระดาษแทนการออกมาเล่าให้เพื่อนฟัง เทคนิคนี้ช่วยให้นักศึกษาได้รู้จักมองปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างพินิจพิเคราะห์ เข้าใจในปัญหามากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งได้ระบายความทุกข์ภายในใจ เป็นการช่วยลดความไม่สบายใจ และยังเปิดโอกาสให้เพื่อนได้ช่วยแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งยังเป็นการช่วยให้กำลังใจซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี

2. สืบสาวเหตุปัจจัย เป็นเทคนิควิธีที่ใช้พิจารณาเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นให้รู้สภาวะด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้น โดยการหาความสัมพันธ์และจัดลำดับ โดยให้นักศึกษาวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น และพิจารณาได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ปัญหาใดที่มีความสำคัญเร่งด่วนที่จะต้องแก้ไขก่อน มิเช่นนั้นจะทำให้นักศึกษาเป็นทุกข์ ไม่สบายใจ เทคนิคนี้ช่วยให้นักศึกษาได้รู้จักการจัดลำดับความสำคัญในเรื่องต่างๆ ของชีวิต รู้ว่าปัญหาใดควรเร่งมือรีบแก้ไขก่อน และปัญหาใดแก้ภายหลัง

3. คุณโทษทางออก เป็นเทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง และเป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติกันมาก จะทำให้มองเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้น มีทางแก้ไขได้ และปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นย่อมมีทางออกเสมอ คล้ายกับเหรียญที่มีสองด้าน คือ ด้านหัว กับด้านก้อย ดังนั้นจึงต้องยอมรับความจริงที่เป็นอยู่ เทคนิคนี้ช่วยให้นักศึกษาได้รู้จักมองถึงผลกระทบที่จะได้รับจากปัญหา และทางแก้ไขที่ย่อมมีทั้งทางบวกและทางลบ

4. คุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม เป็นเทคนิคที่ใช้ในการสกัดหรือบรรเทาค้นหาไม่ให้เกิดเสเข้ามาครอบงำจิตใจ แล้วชักจูงพฤติกรรมไปในทางที่ไม่ดี ดังนั้นจึงควรรู้จักการไตร่ตรอง ประเมินค่าสิ่งที่เกิดขึ้น แล้วเลือกหาวิธีการในการใช้ความคิดเข้าไปพิจารณา แล้วปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกที่ควร ไม่หลงผิด ไม่ยึดติดกับวัตถุนิยม มองเห็นคุณค่าที่เกิดขึ้นที่ภายในมากกว่ามองจากรูปลักษณ์ภายนอก รู้ได้ว่าสิ่งไหนไม่ดี และสิ่งไหนดี เพื่อนำประโยชน์มาสู่ตนเองและผู้อื่น เทคนิคนี้จะช่วยให้นักศึกษาได้หลุดพ้นจากการเป็นทาสของวัตถุ ไม่ยึดติดกับกิเลส ตัณหา

5. สามัญลักษณะ เป็นเทคนิคที่ใช้ในการมองอย่างรู้เท่าทัน คิดเป็น รู้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากปัจจัยต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน โดยแบ่งออกเป็น การรู้เท่าทันและยอมรับความจริง และแก้ไขความรู้และแก้ที่ตัวเหตุปัจจัย เทคนิคนี้จะช่วยให้นักศึกษาได้เกิดความคิดในการคิด มองปัญหาอย่างเท่าทัน หาทางออกได้อย่างเหมาะสม รู้ว่าเมื่อปัญหาเกิดขึ้น จะใช้วิธีการใดแก้ปัญหา ได้อย่างทันถ่วงที และสามารถยอมรับกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิตของตนเองได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้บริหาร อาจารย์ ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการคิดในนักศึกษา โปรแกรมวิชาเอก และระดับชั้นปีต่างๆ

1.2 ผู้ที่จะนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงจริยธรรมไปใช้ ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดที่สำคัญของทฤษฎีการคิด โดยเฉพาะควรศึกษารายละเอียดของรูปแบบที่จัดไว้อยู่ในส่วนภาคผนวก และดำเนินการตามขั้นตอนการใช้เทคนิคปรับให้เหมาะสมกับนักศึกษาและสภาพการณ์นั้นๆ ให้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการนำหลักธรรมคำสอนในหลักพุทธศาสนาเพิ่มเติม เช่น ไตรสิกขา อปัณณกปฏิบัติ 3 ทิฏฐธัมมิกัตถธรรม 4 มาประยุกต์ใช้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดด้านอื่นๆ

2.2 ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดเชิงจริยธรรม เช่น ช่วงอายุ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ระดับสติปัญญา และบุคลิกภาพ

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงจริยธรรมเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบอื่นๆ